

Paweł BRUDEK
Klaudyna BIEDA
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

POCZUCIE ALIENACJI A TYPY RELACJI INTERPERSONALNYCH U MAŁOLETNIICH MATEK

A Sense of Alienation and Types of Interpersonal Relationships in Teenage Mothers

W literaturze przedmiotu pod pojęciem „małoletnie matki” rozumie się młode dziewczęta, które zaszły w ciążę lub urodziły dziecko przed 18. rokiem życia¹. Aktualnie szacuje się, iż na świecie spośród 450 mln dziewcząt w wieku 15-19 lat około 13 mln zostaje matkami. W przybliżeniu 3,5% nastolatek w wieku 13-19 lat rodzi dziecko, z czego ponad połowa po ukończeniu 17. roku życia. W Polsce począwszy od lat osiemdziesiątych XX wieku dostrzec można istotną zmianę modelu płodności, której wyrazem jest spadek natężenia urodzeń we wszystkich grupach wieku rozrodczego². Należy jednak zauważyć, iż zmniejszenie liczby urodzeń dotyczy przede wszystkim nastolatek w wieku od 18. do 19. lat, podczas gdy w grupie poniżej 18. roku życia częstość urodzeń pozostaje od lat 90-tych XX wieku na podobnym poziomie³. Zjawisko małoletniego macierzyństwa stanowi więc współcześnie jeden z istotnych problemów społecznych. Mała wiedza na temat tego zjawiska prowadzi do powstawania licznych stereotypów. W konsekwencji, nastolatki, które zaszły w ciążę, nie otrzymują koniecznego wsparcia oraz doświadczają poczucia wykluczenia społecznego. Fakt ten utrudnia im nawiązywanie i podtrzymywanie satysfakcjonujących więzi z innymi, co rodzi szereg problemów w obszarze funkcjonowania psychicznego. Mając to na uwadze, celem niniejszego artykułu uczyniono analizę relacji między poczuciem alienacji i typami relacji interpersonalnych u małoletnich matek.

Poczucie alienacji jako zmienna psychologiczna

Zagadnienie alienacji jest współcześnie intensywnie eksplorowane na gruncie nauki. Stanowi ono przedmiot naukowej refleksji filozofów, antropologów kultury, socjologów, pedagogów, psychiatrów oraz psychologów. Pojęcie alienacji zostało wprowadzone do literatury przez Hegla, a popularność zyskało dzięki Marksowi, który posłużył się nim w autorskiej koncepcji alienacji pracy⁴. W opinii Jakubika i Piaskowskiej termin ten uchodzi dziś za jeden z najpowszechniejszych, a jednocześnie najbardziej nadużywanych, którymi posługują się badacze dla opisu fenomenu ludzkich zachowań⁵. Wyrazem tego jest bogata liczba opracowań

¹ B. Grzechocińska, L. Marianowski, *Prowadzenie ciąży oraz poród i połóg u nieletnich*, „Medipress Ginekologia” 1996, nr 3, s. 2-5.

² Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl, stan z dnia 22.11.2012.

³ M. Bidzan, *Nastoletnie matki. Psychologiczne aspekty ciąży, porodu i połogu*, Kraków 2007, s. 13.

⁴ M. Biegasiewicz, *Poczucie alienacji a wsparcie społeczne u nieletnich*, „Studia Psychologica” 2010, nr 10 (9), s. 125-152.

⁵ A. Jakubik, K. Piaskowska, *Osobowość alienacyjna a schizofrenia paranoidalna*, „Studia Psychologica” 2000, nr 1 (1), s. 69-80.

poświęconych zjawisku alienacji, prezentujących sposób jego rozumienia i interpretacji w ramach różnych perspektyw teoretycznych⁶. Wielość teorii alienacji można uporządkować w trzech podstawowych grupach: (1) koncepcje socjologiczne, (2) koncepcje socjologiczno-psychologiczne, (3) koncepcje nawiązujące do określonych struktur społecznych⁷.

W grupie koncepcji, uwzględniających psychologiczny aspekt alienacji, zjawisko to jest rozumiane w dwojaki sposób. W pierwszym ujęciu, alienacja stanowi jedną z form adaptacji do otoczenia zdominowanego przez prawa rynku. Stanowi ona modus doświadczania, w którym człowiek jest wyobcowany od siebie, a jego zachowania i ich następstwa panują nad nim. Takie pojmowanie alienacji odnajdujemy w pracach Riesmana, Fromma oraz Maya. W ramach drugiego podejścia, alienacja interpretowana jest raczej jako stan psychiczny (treść świadomości), będący doświadczeniem subiektywnym, tożsamym z poczuciem alienacji. W tej perspektywie człowiek wyalienowany to osoba nieprzystosowana, przekonana o tym, że nie pasuje do świata i siebie, odczuwająca bezsilność, dezorientację oraz bezsens, doświadczająca różnego rodzaju wątpliwości, niepokoju, a także niezadowolenia z własnej sytuacji. Do autorów podzielających takie spojrzenie na fenomen alienacji zalicza się przede wszystkim Nettlera, Miluskę, Piotrowskiego, Zajączkowskiego, Jakubika, Piaskowską, Lipińskiego, Seemana oraz Kmieciak-Baran⁸.

Współcześnie w badaniach poświęconych poczuciu alienacji powszechnym uznaniem cieszy się podejście zaproponowane przez Seemana, który jako jeden z pierwszych podjął próbę integracji różnorodnych teorii alienacji, a także zoperacjonalizowania tego pojęcia⁹. Badacz ten skoncentrował się przede wszystkim na subiektywnym aspekcie alienacji. W autorskim modelu wyróżnił on pięć głównych wymiarów tego zjawiska: (1) poczucie bezsilności, przejawiające się przede wszystkim w tym, iż osoba postrzega siebie jako zdaną na łaskę sił zewnętrznych, zaś własne działania jako nieefektywne; (2) poczucie bezsensu, czyli utrata przez jednostkę jasnego rozumienia tego, w co powinno się wierzyć oraz co w życiu jest ważne; (3) poczucie anomii, wyrażające się w przeświadczeniu, że nieaprobowane zachowania są konieczne dla osiągnięcia określonych celów oraz brakiem wiary w wartości proponowane przez społeczeństwo; (4) poczucie samowyobcowania rozumiane, jako autodeprecjacja, poczucie oderwania od siebie, swych poglądów i prezentowanych zainteresowań, wynikające z przekonania jednostki, że jeśli będzie postępować zgodnie z własnymi poglądami przyniesie jej to straty w postaci niemożności realizacji pożądanego celu; (5) poczucie izolacji lub osamotnienia, to względnie stałe przeświadczenie, że wchodzenie w relacje społeczne jest z różnych powodów niemożliwe do osiągnięcia¹⁰.

Kmieciak-Baran, bazując na teorii Seemana, poczucie alienacji definiuje jako *...przekonanie jednostki, że pewne obszary świata są obce, nie pozwalają na*

⁶ K. Korzeniowski, *Ku pojęciu poczucia alienacji*, „Przegląd Psychologiczny” 1986, nr 29 (2), s. 343–372.

⁷ K. Kmieciak-Baran, *Poczucie alienacji: destruktywne i konstruktywne sposoby minimalizacji*, Gdańsk 1995, s. 19.

⁸ K. Korzeniowski, *O dwóch psychologicznych podejściach do problematyki alienacji. Próba syntezy*, „Przegląd Psychologiczny” 1990, nr 3 (1), s. 121–143.

⁹ A. Jakubik, K. Piaskowska, *Osobowość...*, cyt. wyd., s. 69–80.

¹⁰ M. Seeman, *On the meaning of alienation*, „American Sociological Review” 1959, vol. 24, nr 6, s. 783–791.

realizację jej potrzeb. Doświadczenie obcości może dotyczyć norm społecznych, wartości, innych ludzi, siebie, a więc tego, co jednostka robi czy głosi, jeśli czyniąc to, czuje się do takich zachowań zmuszona¹¹. Autorka wyróżnia pięć dymensji poczucia alienacji, tworzących kontinuum: (1) poczucie anomii – ładu społecznego, czyli brak poczucia lub poczucie związku z normami społecznymi; (2) poczucie bezsensu – sensu rozumiane z jednej strony jako niewiara w istnienie jasnych i spójnych wartości, z drugiej zaś, jako przekonanie o istnieniu wartości, w oparciu, o które warto żyć; (3) poczucie bezradności – zaradności pojmowane, jako przekonanie jednostki, że to, co się jej przydarza, nie zależy od jej zachowania, bądź też jako wewnętrzna pewność, że to, co aktualnie dzieje się w życiu osoby, związane jest z realizowanymi przez nią działaniami; (4) poczucie samowyobcowania – autonomii to z jednej strony przeświadczenie oderwania od własnych przekonań, idei, z drugiej zaś utożsamianie się z nimi; (5) poczucie osamotnienia – integracji oznacza poczucie oderwania od bliskich osób albo wspólnoty z innymi ludźmi¹².

Zaproponowane przez Seemana oraz rozbudowane przez Kmiecik-Baran rozumienie pojęcia alienacji wydaje się być najbardziej zgodne z tematyką niniejszego studium. Ono też stanowiło podstawę teoretyczną dla omawianego w pracy projektu badawczego, poświęconego typom relacji małoletnich matek.

Pojęcie i rodzaje relacji interpersonalnych

W literaturze przedmiotu odnajdujemy wiele definicji terminu „relacja interpersonalna” i pojęć jemu pokrewnych¹³. Ciekawą propozycję rozumienia relacji interpersonalnej podaje Szacka, która interakcję międzypersonalną określa jako działanie społeczne, wynikające z ukierunkowania się na innych ludzi, będące odpowiedzią na ich zachowanie i działanie. Autorka akcentuje element wzajemnego oddziaływania, które zachodzi, gdy poszczególne osoby wpływają na siebie, modyfikując swoje zachowania w odniesieniu do zachowań pozostałych osobników. Według niej na płaszczyźnie ogólnej interakcję społeczną można scharakteryzować jako proces wzajemnego oddziaływania co najmniej dwóch osobników ludzkich w sytuacji bezpośredniego kontaktu¹⁴. Niektórzy badacze, obok prób zdefiniowania relacji międzyludzkiej, podejmują się również wysiłku wskazania czynników niezbędnych do jej zaistnienia. Berger sformułował trzy warunki, będące podstawą interakcji. Są to: (1) świadomość wzajemnego istnienia oraz poszanowanie dla drugiej osoby; (2) wzajemne oddziaływanie na siebie w określony sposób; (3) ustanowienie społecznej formy relacji oraz wzajemnych oczekiwań¹⁵. Jarosz twierdzi, iż relacja interpersonalna zależna jest od takich

¹¹ K. Kmiecik-Baran, *Poczucie...*, cyt. wyd., s. 19.

¹² M. Biegasiewicz, *O próbach wykorzystania konstruktów alienacji do konceptualizacji procesu demoralizacji*, „Studia Psychologica” 2011, nr 11 (1), www.studia.psychologica.uksw.edu.pl, stan z dnia 21.11.2012.

¹³ Zob. W. Witwicki, *Stosunki osobiste między ludźmi*, Łódź 1948, s. 2-4; F. Heider, *The psychology of interpersonal relations*, New York 1959, s. 2; J. Thibaut, H. Kelley, *The social psychology of groups*, New York 1959, s. 14; Z. Zaborowski, *Stosunki społeczne w klasie szkolnej*, Warszawa 1964, s. 24; M. Braun-Gałkowska, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Lublin 1992, s. 13-28; G. Mietzel, *Wprowadzenie do psychologii*, Gdańsk 2008, s. 350--392.

¹⁴ B. Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 122.

¹⁵ C. Berger, *Revisiting the relationship construct*, „Personal Relationship Issues” 1993, vol. 1, s. 25-27.

czynników jak: (1) okoliczności społeczne zachodzenia relacji; (2) spostrzeganie partnera relacji; (3) „ja społeczne” pojmowane, jako element osobowości odpowiedzialny za typ relacji interpersonalnych, cechujący daną osobę¹⁶.

W publikacjach poświęconych omawianemu zagadnieniu wskazuje się nie tylko na różnorodność rozumienia więzi łączącej osoby ludzkie oraz jej wielorakich uwarunkowań, ale także na konkretne typy relacji interpersonalnych¹⁷.

Najbardziej zgodną z tematyką niniejszej pracy jest typologizacja relacji interpersonalnych zaproponowana przez Wigginsa. Zdaniem tego badacza u podstaw międzyosobowych transakcji leżą dwa czynniki: dominacja i wsparcie. Zachowania interpersonalne stanowią wypadkową tychże czynników. W efekcie otrzymujemy osiem typów relacji: (1) pewny siebie-dominujący; (2) arogancki-wyrachowany; (3) zimny-nieczuły; (4) powściągliwy-introwertywny; (5) niezdecydowany-uległy; (6) niezrozumiały-szczery; (7) ciepły-zgodny; (8) towarzyski-ekstrawertywny¹⁸.

Typ pewny siebie-dominujący charakteryzuje osoby, które w kontaktach z innymi używają siły, chętnie przejmują inicjatywę w sytuacjach społecznych, z łatwością manipulują i kontrolują innych. Ten typ interakcji w nasilonej formie najczęściej charakteryzuje osobowości narcystyczne.

Typ arogancki-wyrachowany cechuje się tendencją do upokarzania i wykorzystywania innych. Osoby odznaczające się tym typem są mściwe, nie uznają praw przysługującym innym. Często wyrażają rozdrażnienie i gniew w stosunku do innych, są skłonne do egoizmu. W kontaktach interpersonalnych chętnie współzawodniczą, nie mają zaufania w stosunku do innych, są bardzo podejrzliwe.

Typ zimny-nieczuły charakteryzuje przede wszystkim dążenie do autonomii, niezależności oraz nieuleganie społecznym naciskom. Jednostki o tym rodzaju zachowania są nieczułe, nie potrafią współpracować z innymi. Bardzo dużą trudność stanowi dla nich wyrażenie uczuć względem drugiej osoby. Ten typ interakcji w nasilonej formie najczęściej charakteryzuje osobowości paranoidalne.

Typ powściągliwy-introwertywny cechuje osoby zdystansowane względem innych, które w sytuacjach społecznych doświadczają lęku i skrępowania. Ten typ interakcji w nasilonej formie najczęściej charakteryzuje osobowości schizoidalne.

Typ niezdecydowany-uległy właściwy jest osobom niepewnym i mało asertywnym, odczuwającym strach w sytuacjach społecznych. Jednostki o tym typie relacji interpersonalnych specyfikuje zaniżona samoocena oraz brak pewności siebie. Nie potrafią one wyrażać własnych potrzeb. Ten typ interakcji w nasilonej formie najczęściej charakteryzuje osobowości unikowe.

Typ niezrozumiały-szczery występuje u osób, którzy przyjmują akceptującą i pełną wyrozumiałości postawę względem innych. Jednostki prezentujące taki styl relacji odznaczają się szacunkiem oraz uprzejmością w stosunku do ludzi. Są one jednak bardzo łatwowierne, czasami naiwne, dają się wykorzystywać. Mają trudności z wyrażaniem gniewu.

¹⁶ M. Jarosz, *Interpersonalne uwarunkowania religijności*, Lublin 2003, s. 80.

¹⁷ Zob. B. Wojciszke, *Relacje interpersonalne*, [w:] Psychologia. Podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej, J. Strelau (red.), Gdańsk 2005, s. 147-186; D. Dwyer, *Bliskie relacje interpersonalne*, Gdańsk 2005, s. 24-28; M. Argyle, *Psychologia stosunków międzyludzkich*, Warszawa 1991, s. 194-207.

¹⁸ J. S. Wiggins, *Interpersonalne Skale Przymiotnikowe IAS-R*, Lublin 2000, s. 2-6.

Typ ciepły-zgodny dotyczy ludzi życzliwych i troszczących się o innych oraz odznaczających się dobrym przystosowaniem. Ktoś, kogo charakteryzuje ten rodzaj nawiązywania kontaktów z innymi, potrafi udzielać wsparcia zarówno materialnego, jak i emocjonalnego, potrzebującym pomocy lub opieki. W kontekście problemów interpersonalnych osoby takie przejawiają nadmierną chęć niesienia pomocy innym, a także zbytnią wielkoduszność i pobłażliwość.

Wreszcie typ towarzyski-ekstrawertywny znamionuje towarzyskość i duże ożywienie w kontaktach społecznych. Osoby o tym stylu interakcji chętnie zwracają na siebie uwagę, są bardzo otwarte, ale także przyjacielskie i radosne. Wybierają takie zajęcia, które wymagają kontaktu z innymi. W nasilonej formie typ ten najczęściej charakteryzuje osobowości „teatralne”¹⁹.

Charakterystyka zjawiska przedwczesnego macierzyństwa

Nie ulega wątpliwości, iż fakt zajścia w ciążę przez nastolatki wymusza na nich zmianę dotychczasowego stylu życia, a zostanie matką w tak młodym wieku wywiera istotny wpływ na ich dalsze funkcjonowanie w wymiarze psychicznym, społecznym i ekonomicznym.

W obszarze psychicznego funkcjonowania głównym problemem, będącym następstwem przedwczesnego macierzyństwa, jest brak płynnego przejścia z okresu dzieciństwa w okres dorosłości²⁰. Nieletnie dziewczęta, które wcześniej zaszły w ciążę i urodziły dziecko, tracą możliwość korzystania z uroków młodości i muszą szybko odnaleźć się w dojrzałym świecie²¹. Wiele młodych matek na skutek braku dojrzałości osobowej, bierności, bezradności, obawy o przyszłość i słabej orientacji w realiach życiowych, nie jest w stanie sprostać temu zadaniu²². W konsekwencji wykazują one bardzo duże trudności w zakresie adaptacji do nowych celów życiowych i wytworzenia klarownej wizji własnej przyszłości²³.

W dalszej kolejności należy zwrócić uwagę na fakt, iż przypadku małoletnich dziewcząt ciąża prowadzi często do chorób i zaburzeń o charakterze psychicznym. Najczęstszym z nich jest depresja²⁴. Większość nastolatek przeżywa ciążę jako osobistą porażkę, wskutek czego częściej niż dorosłe kobiety, oczekujące na dziecko, doświadczają one symptomów depresyjnych i skłonności samobójczych²⁵.

Wskazując na konsekwencje przedwczesnego macierzyństwa w wymiarze społeczno-ekonomicznym, należy podkreślić przede wszystkim trudności, jakie napotykają nieletnie dziewczęta w odpowiedzialnym podjęciu roli rodzica. Z uwagi na młody wiek i niską dojrzałość społeczną nie są one dostatecznie przygotowane do realizacji tego zadania²⁶. Bardzo często nie potrafią one nawiązać właściwej

¹⁹ Tamże, s. 29-38.

²⁰ B. Chazan, M. Gabryś, M. Środoń, W. Wróblewska, *Ekspertyza-Zdrowotne następstwa przedwczesnej inicjacji seksualnej u dziewcząt. Ekspertyza przygotowana dla Rzecznika Praw Dziecka*, www.brpd.gov.pl/uploadfiles/publikacje/ekspertyza.pdf, stan z dnia 21.11.2012.

²¹ G. Mikołajczyk-Lerman, *Małoletnie rodzicielstwo jako problem psychospołeczny*, „Polityka Społeczna” 2007, nr 8, s. 54-59.

²² D. Becker-Pestka, *Przyszłość młodych samotnych matek*, „Edukacja i Dialog” 2006, nr 9, s. 62-63.

²³ M. Jarosz, *Zasoby adaptacyjne małoletnich matek*, [w:] *Skazani na wykluczenie!? Zasoby adaptacyjne osób zagrożonych marginalizacją społeczną*, M. Kalinowski, I. Niewiadomska (red.), Lublin 2010, s. 228.

²⁴ M. Bidzan, *Nastolatki...*, cyt. wyd., s. 45.

²⁵ Tamże, s. 66.

²⁶ B. Frankowicz-Gasiul, A. Michalik, A. Czerwińska, M. Zydorek, J. Olszewska, J. Olszewski, *Ciąża młodocianych-problem medyczny i społeczny*, „Studia Medyczne” 2008, nr 11, s. 57-63.

więzi emocjonalnej z nienarodzonym dzieckiem, co negatywnie wpływa na jego rozwój²⁷. Wśród małych matek dominują te, które po urodzeniu nie wyrażają odpowiedniej serdeczności w stosunku do dziecka, niechętnie je głaszczą, przytulają, są nieprzychylnie w kwestii karmienia²⁸.

Obok problemów związanych z odnalezieniem się w roli rodzica, przedwczesne macierzyństwo pociąga za sobą także szereg trudności dotyczących zaniechania dalszego kształcenia oraz opóźnienia podjęcia aktywności zawodowej, co w dalszej perspektywie czasowej implikuje życie w ubóstwie²⁹. Potwierdzeniem tego są badania zrealizowane przez Berthouda i Robsona, które dowiodły, iż kobiety, które zaszły w ciążę będąc nastolatkami oraz ich rodziny posiadają znacznie gorszą sytuację społeczno-ekonomiczną w porównaniu z kobietami, które urodziły swoje pierwsze dziecko po 20. roku życia³⁰.

Małoletnie matki doświadczają zatem licznych problemów w obszarze emocjonalno-społecznego funkcjonowania. Bardzo często cierpią z powodu depresji, braku umiejętności interpersonalnych i izolacji społecznej³¹. Muszą zmagać się z odrzuceniem emocjonalnym i nieprzychylną oceną społeczną, nierzadko także ze strony najbliższej rodziny. W konsekwencji zostają one pozbawione pomocy i wsparcia, co potęguje poczucie bezradności i wyobcowania³². Powaga z jaką należy podchodzić do trudności przeżywanych przez nieletnie matki, zwłaszcza na płaszczyźnie relacji interpersonalnych, wynika z faktu, iż kontakty z innymi mają istotny wpływ na jakość życia człowieka. Osoba zadowolona ze swoich interakcji z innymi ma poczucie zaspakajania podstawowych potrzeb, w efekcie czego wzrasta jej satysfakcja z życia. Z kolei jednostka odczuwająca deficyty w zakresie kontaktów społecznych, musi zmagać się z narastającym poczuciem osamotnienia i izolacji, stanowiącym źródło frustracji oraz stresu³³. Stąd też obecny w literaturze postulat redukcji skutków małego macierzyństwa, ze szczególnym uwzględnieniem wykluczenia społecznego, należy uznać nie tylko za słuszny i aktualny, ale również ze wszelkich miar warty realizacji³⁴. W opinii wielu autorów w pracy z małoletnimi matkami istotne znaczenie ma kształtowanie u nich umiejętności nawiązywania relacji interpersonalnych, ukazywanie wartości społecznie użytecznych oraz stwarzanie warunków, w których będą mogły przeżywać pozytywne emocje³⁵. Mając to na uwadze, zasadne wydaje się zbadanie typów relacji interpersonalnych występujących u małych matek.

²⁷ P. Kukulski, S. Kwaśniewski, J. Szymański, *Problemy ciąży, porodu i połogu u młodocianych pacjentek hospitalizowanych w szpitalu miejskim*, „Ginekologia Polska” 1993, nr 8 (64), s. 404–406.

²⁸ H. Maciejewicz, *Postawy rodzicielskie młodocianych matek*, „Problemy rodziny” 1989, nr 5, s. 10–15.

²⁹ A. J. Cunnington, *What's so bad about teenage pregnancy*, „Journal of Family Planning and Reproductive Health Care” 2001, vol. 27, nr 1, s. 36–41.

³⁰ R. Berthoud, K. Robson, *The Outcomes of Teenage Motherhood in Europe*, Florence 2001, s. 31–39.

³¹ N. Ribner, *Terapia nastolatków*, Gdańsk 2005, s. 65.

³² M. Bidzan, *Nastolatki...*, cyt. wyd., s. 66.

³³ I. Niewiadomska, J. Chwaszcz, *Jak skutecznie zapobiegać karierze przestępczej*, Lublin 2010, s. 125–127.

³⁴ G. Mikołajczyk-Lerman, *Małoletnie...*, cyt. wyd., s. 54–59.

³⁵ E. Woldan, E. Seweryńska, *Praca z małoletnimi matkami*, „Problemy Opiekunów-Wychowawców” 2006, nr 9, s. 47–48.

Strategia badań własnych

W artykule podjęto zagadnienie typów relacji interpersonalnych u małoletnich matek. Przedmiotem zainteresowania uczyniono związek między rodzajami interakcji osobowych a poczuciem alienacji przeżywanym przez nieletnie dziewczęta, które zaszły w ciążę przed 18. rokiem życia. Na podstawie powyższych ustaleń teoretycznych oraz przeglądu wyników badań empirycznych sformułowano następujące pytanie badawcze: Czy i jaki istnieje związek między poczuciem alienacji a typami relacji interpersonalnych u małoletnich matek?

W oparciu o literaturę przedmiotu sformułowano następujące hipotezy:

H1: Wysoki poziom poczucia alienacji u małoletnich matek w istotny sposób współwystępuje z typem relacji o charakterze antyspołecznym.

H2: Wysoki poziom poczucia alienacji u małoletnich matek w istotny sposób współwystępuje z typem relacji o charakterze wycofania.

H3: Niski poziom poczucia alienacji u małoletnich matek w istotny sposób współwystępuje z typem relacji o charakterze prospołecznym.

W celu weryfikacji postawionych hipotez przeprowadzono badania, którymi objęto 114 kobiet. Każda z nich zaszła w ciążę przed 18. rokiem życia. Najmłodsza z respondentek miała 16 lat, a najstarsza 25 lat. Średnia wieku badanych kobiet wyniosła $M=20,32$ przy odchyleniu standardowym $SD=2,35$. Najwięcej ankietowanych stanowiły dziewiętnastolatki – 21,9%, najmniej szesnastolatki – 1,8%.

Badani różnili się między sobą także poziomem wykształcenia. Jedna trzecia (najwięcej) respondentów ukończyła szkołę średnią (34,2%), spora część, bo blisko jedna czwarta badanej populacji, posiada ukończone gimnazjum (25,2%). Najmniej kobiet prezentuje wykształcenie wyższe – 3 osoby (2,6%). Jeżeli idzie o stan cywilny to należy stwierdzić, iż wśród ankietowanych kobiet przeważały panny – 44,2%, niewiele mniej było mężatek – 38,9%. Ponad 12% kobiet zadeklarowało, że żyje w konkubinacie, a 2,7% rozwiodła się.

Badania zrealizowano w różnych miastach Polski. Były one wykonywane podczas indywidualnego spotkania z ankietowanym. Wszystkim uczestniczkom został przedstawiony cel, metody badawcze oraz jednolita instrukcja, dotycząca sposobu ich wypełniania. Jedno badanie trwało około godziny i 30 minut.

W omawianym projekcie badawczym zastosowano dwie metody psychologiczne. Pierwsza z nich to Interpersonalne Skale Przymiotnikowe IAS-R J. Wigginsa. Kwestionariusz ten składa się z 64 przymiotników, opisujących funkcjonowanie interpersonalne jednostki. Może on być wykorzystywany, między innymi, do badania relacji interpersonalnych oraz analizy kompetencji społecznych. Przymiotniki wyróżnione w metodzie pozwalają na określenie ośmiu typów interpersonalnych: (1) Pewny siebie-Dominujący (PA); (2) Arogancki-Wyrachowany (BC); (3) Zimny--Nieczuły (DE); (4) Powściągliwy-Introwertywny (FG); (5) Niezdecydowany-Uległy (HI); (6) Niezarozumiały-Szczery (JK); (7) Ciepły-Zgodny (LM); (8) Towarzyski--Ekstrawertywny (NO). Typy te tworzą trzy style relacji międzyosobowych: (1) relacje o charakterze antyspołecznym (PA, BC, DE); (2) relacje o charakterze wycofania (FG, HI); oraz (3) relacje o charakterze prospołecznym (JK, LM, NO). Skala posiada zadowalające właściwości psychometryczne i cieszy się dużym uznaniem ze strony wielu badaczy.

Druga z zastosowanych metod to Skala Poczucia Alienacji H. Seemana. Skala ta zawiera 100 twierdzeń. Pozwala ona na określenie globalnego poziomu

poczucia alienacji oraz poszczególnych jego aspektów: poczucia anomii – ładu społecznego, poczucia bezsensu – sensu, poczucia bezradności – zaradności, poczucia samowyobcowania – autonomii, poczucia izolacji – integracji.

Wyniki badań własnych

Na wstępie analiz statystycznych obliczono średnie i odchylenia standardowe w Kwestionariuszu Interpersonalnych Skal Przymiotnikowych (IAS-R), co pozwoliło na oszacowanie typów relacji interpersonalnych u małoletnich matek. W ramach ośmiu stylów interpersonalnych najwyższy wynik, mierzony na skali pięciostopniowej, dla całej grupy badanych (N=114), odnotowano w wymiarze Ciepły-Zgodny (LM), zaś najniższe wyniki zanotowano w wymiarze Zimny--Nieczuły (DE). Średnie i odchylenia standardowe wyniosły odpowiednio $M=3,98$; $SD=0,66$ oraz $M=1,79$; $SD=0,60$. Bardziej szczegółowe dane ilustruje Tabela 1.

Tabela 1

Średnie, odchylenia standardowe, minima i maksima z wyników pomiaru Typów Relacji Interpersonalnych dla całej grupy badanych kobiet

ZMIENNE	N	M	SD	Minimum	Maksimum	
Interpersonalne Skale Przymiotnikowe	PA	114	3,22	0,63	1,63	4,63
	BC	114	2,10	0,58	1,00	4,50
	DE	114	1,79	0,60	1,00	4,13
	FG	114	2,06	0,54	1,00	3,50
	HI	114	2,82	0,67	1,50	5,00
	JK	114	3,23	0,60	1,75	5,00
	LM	114	3,98	0,66	2,00	5,00
	NO	114	3,80	0,60	2,13	4,88

Typy relacji interpersonalnych:

- PA - Pewny siebie-Dominujący;
- BC - Arogancki-Wyrachowany;
- DE - Zimny-Nieczuły;
- FG - Powściągliwy-Introwertywny;
- HI - Niezdecydowany-Uległy;
- JK - Niezarozumiały-Szczery;
- LM - Ciepły-Zgodny;
- NO - Towarzyski-Ekstrawertywny.

W dalszej kolejności sprawdzono wyniki średnich i odchyłeń standardowych w zakresie Skali Poczucia Alienacji (SPA). W całej grupie badanych osób (N=114) średnie nasilenie poczucia alienacji, mierzone na skali pięciostopniowej, wynosiło $M=2,56$ przy odchyleniu standardowym $SD=0,46$. Bardziej szczegółowe dane zawarte zostały w Tabeli 2.

Tabela 2

**Średnie, odchylenia standardowe, minima i maksima z wyników pomiaru Poczucia
Alienacji dla całej grupy badanych kobiet**

ZMIENNE		N	M	SD	Minimum	Maksimum
Skala Poczucia Alienacji	Poczucie anomii	114	3,16	0,55	1,00	4,70
	Poczucie bezsensu	114	2,41	0,62	1,00	4,25
	Poczucie bezzadności	114	2,46	0,63	1,00	3,90
	Poczucie samowyobcowania	114	2,40	0,64	1,00	4,00
	Poczucie izolacji	114	2,38	0,51	1,40	4,05
	Poczucie alienacji	114	2,56	0,46	1,35	3,86

Kluczową kwestią prezentowanych w niniejszym studium badań było wykazanie, czy istnieją powiązania pomiędzy poczuciem alienacji a stylami interpersonalnymi u małoletnich matek. W tym celu w analizach statystycznych zastosowano metodę korelacji. Dla oszacowania ewentualnych związków pomiędzy analizowanymi zmiennymi posłużono się parametrycznym współczynnikiem korelacji r Pearsona. Wyniki przeprowadzonych analiz korelacyjnych w odniesieniu do wszystkich uczestników badania wykazały istnienie istotnych statystycznie korelacji pomiędzy niektórymi wymiarami poczucia alienacji a określonymi typami relacji interpersonalnych. Związki te ilustruje Tabela 3.

Tabela 3

**Wyniki korelacji r Pearsona pomiędzy Kwestionariuszem Interpersonalnych Skal
Przymiotnikowych a Skalą Poczucia Alienacji dla całej grupy badanych osób
(* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$)**

ZMIENNE		Wymiary Poczucia Alienacji					
		Poczucie anomii	Poczucie bezsensu	Poczucie bezzadności	Poczucie samowy- obcowania	Poczucie izolacji	Wynik ogólny
Typ antyspolecz- ny	PA	-0,15	-0,28**	-0,46**	-0,53**	-0,38**	-0,47**
	BC	-0,12	0,01	-0,01	-0,15	0,07	-0,07
	DE	-0,01	0,04	0,08	0,01	0,18	0,08
Typ wycofany	FG	0,12	0,11	0,32**	0,24*	0,14	0,24*
	HI	-0,02	0,10	0,28**	0,34**	0,16	0,23*
Typ prospolecz- ny	JK	0,15	-0,04	-0,01	-0,03	-0,12	0,01
	LM	-0,16	-0,17	-0,14	-0,04	-0,19	-0,18
	NO	-0,14	-0,26**	-0,30**	-0,26**	-0,34**	-0,33**

Typy relacji interpersonalnych: PA - Pewny siebie-Dominujący; BC - Arogancki-Wyrachowany; DE – Zimny-Nieczuły; FG – Powściągliwy-Introwertywny; HI – Niezdecydowany-Uległy; JK – Niezarozumiały-Szczery; LM – Ciepły-Zgodny; NO – Towarzyski-Ekstrawertywny.

Analizując relacje interpersonalne o charakterze antyspołecznym dowiedziono, iż wynik ogólny oraz wyniki poszczególnych wymiarów Skali Poczucia Alienacji ujemnie korelują z typem Pewny siebie – Dominujący. Ujemne związki w odniesieniu do relacji o charakterze prospołecznym wykazano również pomiędzy wynikiem ogólnym i czterema podskalami Skali Poczucia Alienacji a typem Towarzyski – Ekstrawertywny. Dodatkowo powiązania wykryto pomiędzy globalnym wskaźnikiem alienacji a typami Powściągliwy – Introwertywny oraz Niezdecydowany – Uległy, określającymi relacje o charakterze wycofania.

Dyskusja wyników i wnioski końcowe

Celem prezentowanych w niniejszym artykule badań była analiza zależności pomiędzy poczuciem alienacji a typami relacji interpersonalnych u małych matek. Główne pytanie badawcze dotyczyło tego, czy istnieje istotna zależność między poczuciem alienacji a stylami interakcji międzysobowych. Uzyskane wyniki badań pozwoliły na całkowite potwierdzenie hipotezy drugiej (H2) oraz częściowe potwierdzenie pozostałych dwóch hipotez (H1 i H3). Analiza korelacyjna ujawniła niskie i umiarkowane ujemne zależności między ogólnym wskaźnikiem poczucia alienacji i takimi jego wymiarami, jak: poczucie bezsensu, poczucie bezradności, poczucie samowyobcowania oraz poczucie izolacji a dwoma typami relacji interpersonalnych: Pewny siebie – Dominujący i Towarzyski – Ekstrawertywny, jak również słabe dodatnie korelacje między typami relacji o charakterze wycofania a globalnym poczuciem alienacji i takimi jego wymiarami, jak: poczucie bezradności oraz poczucie samowyobcowania.

W odniesieniu do hipotezy pierwszej stwierdzono, że wysoki poziom poczucia alienacji u małych matek w istotny sposób współwystępuje tylko z jednym z typów relacji o charakterze antyspołecznym to jest z typem Pewny siebie – Dominujący. Oznacza to, że małe matki, które są asertywne, stanowcze, kontrolują innych, znacznie rzadziej odczuwają bezsilność wobec doświadczanych sytuacji, znacznie częściej żywią przekonanie, że ich poglądy są słuszne i że mogą przewidzieć efekty własnego zachowania, a wchodzenie w relacje z innymi jest możliwe do osiągnięcia i zależne od nich samych.

W przypadku hipotezy drugiej wykazano, że wysoki poziom poczucia alienacji u małych matek w istotny sposób koreluje z typem relacji o charakterze wycofania. Oznacza to, że małe matki, które nie czują się dobrze w towarzystwie innych osób, chętnie spędzają czas w samotności, są apatyczne i chłodne w stosunkach z ludźmi, częściej żywią przekonanie, że ich własne działanie nie jest w stanie doprowadzić do pożądanego efektów. Kobiety te spostrzegają różne sytuacje jako będące poza ich kontrolą. Posiadają również przeświadczenie, że zachowania wpływające z ich osobistych przekonań, nie pozwalają im na realizację osobistych celów, a wręcz są dla nich szkodliwe.

W nawiązaniu do hipotezy trzeciej należy stwierdzić, że niski poziom poczucia alienacji u małych matek w istotny sposób współwystępuje tylko z jednym

z typów relacji o charakterze prospołecznym to jest z typem Towarzyski-Ekstrawertywny.

Oznacza to, że małe matki, które w interakcjach są radosne, towarzyskie i życzliwe, znacznie rzadziej odczuwają bezsilność wobec doświadczanych sytuacji, mają przekonanie, że ich poglądy są słuszne i że mogą przewidzieć efekty własnego zachowania, a wchodzenie w relacje z innymi jest możliwe do osiągnięcia i zależne od nich samych.

Uzyskane wyniki odnajdują swoje uzasadnienie w literaturze psychologicznej. Kmieciak-Baran w swoich publikacjach przywołuje wyniki badań, w świetle których poczucie alienacji wiąże się ze zmniejszeniem aktywności społecznej, koncentracją na sobie, nieśmiałością, bojaźliwością oraz nerwowością. Ponadto autorka podkreśla, iż poczucie alienacji silnie koreluje z lękiem społecznym, małą otwartością i niskim poczuciem własnej godności. W konsekwencji osoby wyalienowane na płaszczyźnie życia społecznego cechują się zewnętrzną sterownością, brakiem bliskich kontaktów, podejrzliwością, a także wrogością wobec innych³⁶. Badania Bidzan ukazują, że nastolatki spodziewające się dziecka mają poczucie bycia zdominowanymi, są bezradne, odczuwają brak miłości. Czują się odrzucone przez rodziców, bliskich oraz grupę rówieńczą. W związku z tym, aby uniknąć eskalacji cierpienia, izolują się i wycofują z kontaktów społecznych³⁷.

Fakt, że dwie z postawionych hipotez nie zostały w pełni pozytywnie zweryfikowane można tłumaczyć, odwołując się do natury fenomenu alienacji. W literaturze przedmiotu podkreśla się, iż zjawisko to posiada dwojaki charakter: sytuacyjny i osobowościowy³⁸. Poczucie alienacji związane z przedwczesnym macierzyństwem ma charakter sytuacyjny. Zajście w ciążę jest dla nastolatki wydarzeniem wysoce stresującym³⁹. Domaga się ono podjęcia określonych strategii zredukowania negatywnych emocji i zażegnania trudnej sytuacji. Repertuar form radzenia sobie ze stresem jest bardzo bogaty. Schwarzer wskazuje na trzy sposoby aktywności w obliczu niekorzystnych zdarzeń: (1) działania antycypacyjne, (2) działania prewencyjne, (3) działania proaktywne. W ramach proaktywnego radzenia sobie ze stresem idzie przede wszystkim o powiększanie zasobów, mogących zredukować lub zapobiec działaniu przyszłych stresorów⁴⁰. Wśród zasobów psychicznych, sprzyjających skutecznemu radzeniu sobie w czasie ciąży i po porodzie, zalicza się między innymi prawidłową komunikację z otoczeniem oraz zdolność do nawiązywania satysfakcjonujących relacji z ludźmi⁴¹. Umiejętności takie przyszła matka może nabywać poprzez zaangażowanie się w działalność twórczą, udział w życiu wspólnot o charakterze konstruktywnym czy aktywność społeczną⁴². Dużą rolę w tym względzie odgrywają instytucje państwowe i kościelne, realizujące programy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu nieletnich matek i wzmocnienia ich osobistych zasobów. Warto w tym miejscu zauważyć także, iż ustabilizowana pozycja młodej matki na płaszczyźnie ekonomicznej i psychospołecznej zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia

³⁶ K. Kmieciak-Baran, *Poczucie...*, cyt. wyd., s. 48-49.

³⁷ M. Bidzan, *Nastolatki...*, cyt. wyd., s. 48-64.

³⁸ A. Jakubik, K. Piaskowska, *Osobowość...*, cyt. wyd., s. 69-80.

³⁹ B. Frankowicz-Gasiul, *Ciąża...*, cyt. wyd., s. 60

⁴⁰ I. Heszen, H. Sęk, *Psychologia zdrowia*, Warszawa 2007, s. 152.

⁴¹ J. Krzyżanowska-Zbucka, *Problemy emocjonalne kobiet w okresie okołoporodowym*, Warszawa 2008, s. 8-9.

⁴² A. Jakubik, K. Piaskowska, *Osobowość...*, cyt. wyd., s. 69-80.

u niej destruktywnych zachowań. Jednym z najważniejszych czynników w zakresie szeroko pojętej stabilizacji jest niewątpliwie pomoc rodziny – rodziców, dziadków, rodzeństwa. W świetle badań zamieszkiwanie w gospodarstwie wielorodzinnym wiąże się istotnie i dodatnio ze stanem psychicznym i fizycznym młodej ciężarnej, a później matki i jej dziecka⁴³.

W podsumowaniu zaprezentowanych badań należy zauważyć, że uzyskane wyniki potwierdziły przypuszczenia o współwystępowaniu zależności między poczuciem alienacji a określonymi typami relacji interpersonalnych. Wnioski praktyczne wynikające z przeprowadzonych badań przedstawiają się następująco. W pracy i kontakcie z nieletnimi matkami należy zwrócić uwagę na: (1) minimalizowanie poczucia alienacji poprzez udzielanie odpowiedniego wsparcia; (2) tworzenie grup wsparcia dla małoletnich matek, w których będą mogły one doświadczyć więzi z innymi; (3) kształtowanie umiejętności adekwatnego radzenia sobie w stresujących sytuacjach; (4) wzbudzanie zachowań prospołecznych poprzez wzmocnianie poczucia własnej skuteczności.

Literatura:

Literature:

- Argyle M., *Psychologia stosunków międzyludzkich*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1991.
- Becker-Pestka D., *Przyszłość młodych samotnych matek*, „Edukacja i Dialog”, 2006, nr 9, s. 62-63.
- Berger C., *Revisiting the relationship construct*, „Personal Relationship Issues”, 1993, vol. 1.
- Berthoud R., Robson K., *The Outcomes of Teenage Motherhood in Europe*, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence 2001.
- Bidzan M., *Nastoletnie matki. Psychologiczne aspekty ciąży, porodu i połogu*, Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.
- Biegasiewicz M., *O próbach wykorzystania konstruktów alienacji do konceptualizacji procesu demoralizacji*, „Studia Psychologica” 2011, nr 11 (1), www.studia.psychologica.uksw.edu.pl.
- Biegasiewicz M., *Poczucie alienacji a wsparcie społeczne u nieletnich*, „Studia Psychologica”, 2010, nr 10 (9), s. 125-152.
- Braun-Gałkowska M., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Wydawnictwo naukowe KUL, Lublin 1992.
- Chazan B., Gabryś M., Środoń M., Wróblewska W., *Ekspertyza-Zdrowotne następstwa przedwczesnej inicjacji seksualnej u dziewcząt. Ekspertyza przygotowana dla Rzecznika Praw Dziecka*, Warszawa 2007.
- Cunnington A.J., *What's so bad about teenage pregnancy*, „Journal of Family Planning and Reproductive Health Care” 2001, vol. 27, nr 1, s. 36-41.
- Dwyer D., *Bliskie relacje interpersonalne*, Wydawnictwo GWP, Gdańsk 2005.

⁴³ G. Mikołajczyk-Lerman, *Małoletnie ...*, cyt. wyd., s. 57.

- Frankowicz-Gasiul B., Michalik A., Czerwińska A., Zydorek M., Olszewska J., Olszewski J., *Ciąża młodocianych-problem medyczny i społeczny*, „Studia Medyczne” 2008, nr 11, s. 57-63.
- Grzechocińska B., Marianowski L., *Prowadzenie ciąży oraz poród i połóg u nieletnich*, „Medipress Ginekologia” 1996, nr 3, s. 2-5.
- Heider F., *The psychology of interpersonal relations*, John Wiley & Sons, New York 1959.
- Heszen I., Sęk H., *Psychologia zdrowia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Jakubik A., Piaskowska K., *Osobowość alienacyjna a schizofrenia paranoidalna*, „Studia Psychologica” 2000, nr 1 (1), s. 69-80.
- Jarosz M., *Interpersonalne uwarunkowania religijności*, Wydawnictwo: Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2003.
- Kalinowski M., Niewiadomska I. (red.), *Skazani na wykluczenie!? Zasoby adaptacyjne osób zagrożonych marginalizacją społeczną*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010.
- Kmiecik-Baran K., *Poczucie alienacji: destruktywne i konstruktywne sposoby minimalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995.
- Korzeniowski K., *Ku pojęciu poczucia alienacji*, „Przegląd Psychologiczny” 1986, nr 29 (2), s. 343-372.
- Korzeniowski K., *O dwóch psychologicznych podejściach do problematyki alienacji. Próba syntezy*, „Przegląd Psychologiczny” 1990, nr 3 (1), s. 121-143.
- Krzyżanowska-Zbucka J., *Problemy emocjonalne kobiet w okresie okołoporodowym*, Wyd. Fundacja Rodzić po Ludzku, Warszawa 2008.
- Kukulski P., Kwaśniewski S., Szymański J., *Problemy ciąży, porodu i połogu u młodocianych pacjentek hospitalizowanych w szpitalu miejskim*, „Ginekologia Polska” 1993, nr 8 (64), s. 404-406.
- Maciejewicz H., *Postawy rodzicielskie młodocianych matek*, „Problemy rodziny”, 1989 nr 5, s. 10-15.
- Mietzel G., *Wprowadzenie do psychologii*, Wydawnictwo GWP, Gdańsk 2008.
- Mikołajczyk-Lerman G., *Małoletnie rodzicielstwo jako problem psychospołeczny*, „Polityka Społeczna” 2007, nr 8, s. 54-59.
- Niewiadomska I., Chwaszcz J., *Jak skutecznie zapobiegać karierze przestępczej*, Drukarnia TEKST Spółka Jawna Emilia Zonik i Wspólnicy, Lublin 2010.
- Ribner N., *Terapia nastolatków*, Wydawnictwo GWP, Gdańsk 2005.
- Seemann M., *On the meaning of alienation*, „American Sociological Review” 1959, vol. 24, nr 6, s. 783-791.
- Strelau J. (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, Wydawnictwo GWP, Gdańsk 2005.
- Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Wydawnictwo Oficyna Naukowa, Warszawa 2003.
- Thibaut J., Kelley H., *The social psychology of groups*, John Wiley & Sons, New York 1959.

Wiggins J.S., *Interpersonalne Skale Przymiotnikowe IAS-R*, Katedra Psychologii Różnic Indywidualnych KUL, Lublin 2000.

Witwicki W., *Stosunki osobiste między ludźmi*, Wydawnictwo Czytelnik, Łódź 1948.

Woldan E., Seweryńska E., *Praca z małoletnimi matkami*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, 2006 nr 9, s. 47-48.

www.stat.gov.pl

Zaborowski Z., *Stosunki społeczne w klasie szkolnej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1964.

Poczucie alienacji a typy relacji interpersonalnych u małoletnich matek

Streszczenie

Dla młodych dziewcząt niespodziewana ciąża, jest zdarzeniem stresującym, które bardzo często komplikuje ich sytuację życiową. Niska wiedza na temat zjawiska, jakim jest małoletnie macierzyństwo, prowadzi do powstawania wielu stereotypów. W związku z tym nastolatki, które znajdują się w takiej sytuacji, nie otrzymują niezbędnego wsparcia. W konsekwencji dziewczęta izolują się i doświadczają poczucia wykluczenia ze społeczeństwa. Nie mają wtedy możliwości zdobycia umiejętności interpersonalnych, co dodatkowo utrudnia im kontakt z otoczeniem. Relacje interpersonalne zaś pełnią w życiu człowieka bardzo ważne funkcje. Literatura przedmiotu wskazuje na duże trudności małoletnich matek w zakresie kompetencji społecznych. Nie spotkano się jednak z badaniami, które wykazują, jakie są dominujące typy relacji interpersonalnych w tej grupie, oraz ich powiązania z innymi zmiennymi osobowościowymi. W celu uzyskania takiej wiedzy przeprowadzono badania na 114 kobietach, które zostały matkami przed ukończeniem 18 roku życia. W zrealizowanym projekcie badawczym dla weryfikacji postawionych hipotez zastosowano następujące narzędzia badawcze: Interpersonalne Skale Przymiotnikowe IAS-R J. Wigginsa, Skala Poczucia Alienacji H. Seemana oraz Kwestionariusz do Badania Własnej Skuteczności I. Niewiadomskiej. Uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że poziom poczucia alienacji u małoletnich pozostaje w istotnym statystycznie związku z typami nawiązywanymi przez nie relacji interpersonalnych.

A Sense of Alienation and Types of Interpersonal Relationships in Teenage Mothers

Summary

For young girls unexpected pregnancy is a stressful event which often complicates their lives. Limited knowledge of the phenomenon of minor motherhood leads to many stereotypes. Therefore, adolescents who find themselves in such situation often do not receive the necessary support. As a result, young mothers isolate themselves and experience a sense of exclusion from society. They do not have a position to gain interpersonal skills, which further

complicates their contact with the environment. Interpersonal relationships play important function in human life Psychological literature reveals that teenage mothers have difficulties in social competence. However, this information is limited and does not illustrate the dominant types of interpersonal relationships in the group, and their relationships with a feeling of alienation. In order to obtain such information, the following research was conducted on 114 women who became mothers before the age of 18 years. To verify the hypotheses research was completed using the following psychological tests: Interpersonal Adjective Scales IAS-R of J. Wiggins and Scale of Feeling of Alienation of H. Seeman. The data obtained allowed to conclude that the level of alienation in the minors remains statistically significant relationship with the types of dialed their interpersonal relationships.

